PRESIDENTEN I GALA

Bandet med vapen, stjärna och tofsar är tecknet på hans värdighet. Här pryder det Gabriel González Videla, den nuvarande presidenten, men får bäras även av hans företrädare i ämbetet. Därför kan det inträffa att flera herrar vid samma solenna tillfälle uppträder lika förnämligt dekorerade.

CHILE: *fåtalsvälde eller demokrati?*

Av HERBERT TINGSTEN

PARTISPLITTRINGEN och partistriderna visar att ett betydande mått av politisk frihet finns i Chile. Pressens ställning bestyrker detta förhållande. En livlig debatt äger rum mellan tidningarna, av vilka några är direkt anknutna till partier, medan det stora flertalet är privatägda och politiskt oavhängiga; i Santiago och Valparaiso har de av familjen Edwards ägda tidningarna, med El Mercurio i spetsen, ur upplagesynpunkt en dominerande position. En egendomlig, mot liberala principer stridande företeelse finnes: sedan diktaturen för tjugu år sedan står en statstidning, La Nación, till regeringens förfogande — med en av presidenten tillsatt styrelse och redaktör —, men denna tidning har, med en upplaga på omkring 50.000 exemplar, ett begränsat inflytande och redigeras för övrigt någorlunda självständigt inom den av regeringspolitiken angivna ramen. I jämförelse med den svenska pressen är den chilenska svag. Santiago, med mer än en miljon invånare, har en vida mindre total tidningsförsäljning än Stockholm.

Frihetsprincipen råder i stort sett också beträffande andra former för opinionsbildning. I den privatägda radion får skilda riktningar komma till tals, även om en viss varsamhet i kritiken av regeringen kan förmärkas. Församlingsfriheten respekteras normalt, även om den i extraordinära situationer inskränkes på ett för oss helt främmande sätt. Inom de obligatoriska och statligt inregistrerade fackföreningarna får alla riktningar utom kommunismen bedriva agitation — i motsats till vad fallet är i Argentina och Brasilien.

Både på grund av lagbestämmelser och av dessa oberoende faktiska förhållanden är emellertid folkstyrelsen snarare tendens än realitet. Antalet röstande är lågt, det hör till de företeelser som frapperar — omkring en halv miljon på en befolkning av sex miljoner. Detta förklaras till stor del av att kvinnlig rösträtt inte funnits annat än vid kommunalval; nu har emellertid kvinnorna fått rösträtt — enligt de katolskt konservativa en praktisk tillgång, enligt de radikala en ideologisk nödvändighet — och skall för första gången användas den vid 1952 års presidentval. Vidare är analfabeterna uteslutna, och de utgjorde enligt officiella uppgifter 27 procent av befolkningen över sexton år vid 1940 års folkräkning. Härtill kommer att registrering hos myndighet måste ske sex månader i förväg för att rösträtt skall erhållas; inom en del områden underlåter bortåt 50 procent av männen denna registrering och blir alltså automatiskt uteslutna från valen, ett förhållande som av många betraktas som en fördel för de konservativa.

Röstningen är formellt fri, men trots den hemliga röstavgivningen långtifrån alltid reellt. Att direkta mutor i viss omfattning förekommer erkännes allmänt, men denna trafik har starkt avtagit. Viktigare är att på landsbygden de stora jordägarna länge kunnat och ännu på många håll kan dirigera sina underlydande vid valen lika väl som i arbetet; det är en sak varom man talar öppet och naturligt, med beklagande men utan indignation. Vidare brukar de stora och förmögna partierna på landet ge gratifikationer åt dem som inställer sig för att rösta: ursprungligen var det här fråga om en ersättning för besväret att färdas från hemorten till vallokalen. Dessa gratifikationer betraktas inte som mutor, då något löfte att rösta på vederbörande parti inte ges, men naturligtvis utgår man från att gratifikation skall sökas hos det parti för vilket den hjälpsökande ämnar rösta. Även denna praxis omtalas med stor öppenhet, och det betonas att gratifikationerna på några år till följd av inflationen stigit från 50 till 200 pesos (motsvarande 10—20 kronor i Sverige). Vilken roll detta system spelar är svårt att fastställa; exempelvis falangister och socialister framhäver dess betydelse, ty de vill eller kan inte betala, medan de traditionella partiernas talesmän betecknar saken som obetydlig och oskyldig — en förutsättning för de anspråkslösa folkfester som på landsbygden och i småstäder följer på valakten. Viktigare än alla dessa faktorer är de stora klasskillnaderna och majoritetens totala brist på politisk bildning — ett hinder för verklig demokrati som framträder överallt, men alldeles särskilt starkt på landsbygden. Här som i andra jämförelsevis progressiva sydamerikanska stater erinras vi om förhållandena i Västeuropas halvfärdiga demokratier för femtio eller hundra år sedan, och vi får klart för oss att kärnan i problemet helt enkelt är folkupplysning och förbättrade levnadsvillkor, varför en "lösning" kan tänkas endast på mycket lång sikt.

*

De legala begränsningarna av friheten, eller riktigare möjligheterna att legalt begränsa friheten, bildar en annan påtaglig inskränkning av den chilenska demokratin. Författningen är på denna punkt av mindre vikt; de speciella befogenheter presidenten enligt denna kan utöva vid inre kriser är föga omfattande. Efter att under flera år ha opererat med provisoriska fullmaktslagar antog emellertid kongressen i slutet av 1948 en "lag om demokratins varaktiga försvar", som i syfte att för framtiden bevara den demokratiska friheten ger stora möjligheter att begränsa den. Lagen är inte så långtgående och kautschukartad som motsvarande lagstiftning i Brasilien — och än mindre i Argentina —, men de risker den medför för den regim den vill skydda är uppenbara.

I lagens första paragraf förbjudes direkt det kommunistiska partiet och varje form av kommunistisk agitation; detsamma gäller, heter det vidare, "varje förening, organisation, parti, riktning eller rörelse som inom republiken söker upprätta ett system som står i motsättning till det demokratiska eller som lagstridigt verkar mot landets suveränitet". Vilka system som här åsyftas klargörs närmare i det följande, där det talas om "de system som i teori eller handling syftar till att upprätta ett totalitärt eller tyranniskt styre, med undanröjande av minoriteternas oförytterliga friheter och rättigheter och mänskliga friheter och rättigheter över huvud". Det är tydligt att redan dessa bestämmelser kan utnyttjas på ett sätt som gör åsikts- och föreningsfriheten illusorisk. Men därtill kommer föreskrifter om straff "för utbredande av falska uppgifter i syfte att störa den konstitutionella ordningen, landets lugn och säkerhet, det ekonomiska och monetära systemet", "för kränkningar, förolämpningar, angrepp och opassande uttalanden mot republikens president och ministrar, vare sig detta sker i anslutning till deras offentliga verksamhet eller inte". Strejker och propaganda för strejker i statsföretag och alla företag "av offentlig nyttighetskaraktär" är straffbelagda; statsanställda får inte ansluta sig till en fackförening. Om propaganda av förbjuden art sprides i tidningar eller i radio kan för viss tid utgivningsförbud respektive radieringsförbud för vederbörande tidning eller radiostation stadgas. I sin helhet ger lagen, som här blott refererats i några av de mest drastiska punkterna, rätt till en oerhörd maktkoncentration hos regeringen och byråkratin.

Det säges i regel i Chile att denna lag — liksom liknande tidigare fullmaktslagar — tillämpats med stor moderation. Denna uppfattning är förståelig såtillvida som regeringen lämnat många möjligheter obegagnade — eljest vore Chile ostridigt en diktatur. I oktober 1949 satt inga kommunister i fängelse, och endast några tiotal var ställda under särskild övervakning. Lagen har likväl utnyttjats på ett sådant sätt — för att inskrida mot "statsfientliga" uttalanden, för att bryta strejker osv. — att även den hårda kritiken från vissa oppositionsgruppers sida ter sig motiverad. Och säkerligen leder lagens existens till en begränsning av den offentliga debatten, en mildring av den oppositionella kritiken, en tendens att böja sig för de styrande som visserligen klart skiljer sig från den totalitära likriktningen men också är den genomförda folkstyrelsen helt främmande.

*

Liksom en rad andra sydamerikanska stater har Chile en modern socialpolitisk lagstiftning; grundläggande reformer genomfördes redan av Alessandri i början av 1920-talet, och arbetet har fullföljts under senare tid, inte minst av den nu fungerande regeringen. Men liksom på andra håll är skillnaden mellan fattiga och rika stor, industriarbetarnas inkomster är låga i förhållande till kapitalvinsterna, och de än sämre ställda jordbruksarbetarna är enligt lagen eller i varje fall i realiteten undandragna många av socialpolitikens fördelar. En höjning av reallönerna har utan tvivel ägt rum efter kriget, men den är inte betydande, och flertalet arbetare lever i villkor som för oss ter sig eländiga, medan ett fåtal förmögna utvecklar en lyx som i Sverige skulle verka utmanande.

För att på lång sikt förbättra läget söker regeringen i enlighet med det för hela Sydamerika gällande mönstret att höja folkupplysningen och åvägabringa ett rationellt utnyttjande av landets tillgångar. I det sistnämnda hänseendet följer den helt andra vägar än exempelvis Perón i Argentina. Utländskt kapital förklaras vara välkommet. De stora koppar- och nitratföretagen får förbli i nordamerikansk ägo, även om de blir kraftigt beskattade och effektivt kontrollerade. Denna politik, som ger kommunisterna möjlighet att spela patrioter, betecknar presidenten som den enda rationella — det vore absurt att förstöra statsfinanserna genom lån från USA för att inköpa nordamerikanska företag. Den eftersträvade industrialiseringen sker inte i samband med socialisering. Inom regeringen är endast socialisterna förespråkare för vissa socialiseringsåtgärder, främst beträffande kolgruvorna, som ägs av chilenska kapitalister. För att rationalisera och utbygga industrin, som gått snabbt framåt under de senaste årtiondena, finansierar staten i stället en "korporation för produktionens främjande", vilken ger råd och lån (i stort sett med av USA givna eller i USA upplånade pengar) åt privata företag. Elektrifiering, utnyttjande av järn- och petroleumtillgångarna, förädling av kopparn och andra råvaror inom landet hör till de saker som står på dagordningen.

(Föregående artiklar i serien var införda den 27, 29 och 31 december, 3, 5, 10, 13, 15, 17, 20, 21 och 24 januari.)

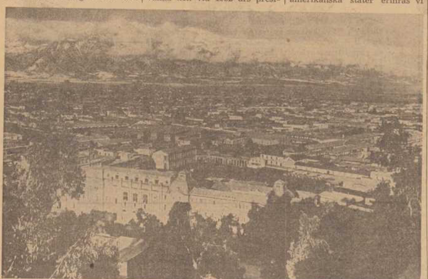

SANTIAGO DE CHILE MED ANDERNA I BAKGRUNDEN

Fängslande biografi för konstälskare!

Hanna och Eilif Appelberg

HELENE SCHJERFBECK

"Hon förmedlar färgsyner av en oförglömmelig visionär kraft."
Torsten Ahlstrand, MT.

Gebers Inb. 20:—

Kan kyrkan göra nytta?

BERTIL STÅLHANE väckte under kriget berättigad uppmärksamhet genom att i flera skrifter modigt ta till orda mot nazismen och dess mer eller mindre öppna anhängare här i landet. Hans för kort tid sedan utgivna bok, *Dynamit i kyrkodebatten* (Natur och Kultur, 3 kr.), har däremot, trots namnet, inte vållat någon större uppståndelse.

Stålhane diskuterar inte religionen ur sanningens synpunkt — han förklarar sig vara agnostiker — utan ur moralens. Vår tids stora uppgifter är enligt hans mening att lösa världssamverkans problem: att skapa en människovänlig världsmoral och att tekniskt organisera samverkan mellan folken. Om hur detta skall gå till yttrar han sig inte på annat sätt än att han förordar livligare samarbete mellan humanister och naturvetenskapliga tekniker. Även kyrkan borde här ha en uppgift att fylla, anser han, men den förhåller sig passiv. Dess lära om nåden och den hinsides lycksaligheten stimulerar endast människornas intresse för den egna frälsningen, men inte för denna världens problem. Läran om arvsynden och de eviga straffen uppammar skuldkänslor i stället för ansvarsmedvetande, och därigenom motverkas ett konstruktivt arbete på att lösa tidens stora frågor. Det vore därför ett steg i rätt riktning om denna livsfientliga officiella tro undandroges statens stöd.

Vad man främst måste opponera sig mot i denna uppfattning är dess moralism. Med sådan främjar man inte världssamverkan. Det är inte bara lättare att nå enighet på sanningens grund än på moralens; enigheten blir också säkrare. En brådstörtad moralisk samling väcker nämligen snart opposition och motverkar därmed sitt syfte. Det allvarligaste hindret för världssamverkan i nuvarande läge är inte bristen på moraliska appeller, utan det förhållandet att inom stora delar av världen sanning och fri upplysning inte tolereras. Å andra sidan bedrivs av amerikanska antropologer, sociologer och psykologer en forskning som är av grundläggande betydelse för ifrågavarande problem. Däremot kan man inte, som Stålhane menar, bygga någon "människovänlig moral" på analytikern Jungs "sympatiska drifter". Jung är inte bara föråldrad, han har alltid varit profetiskt oklar.

Stålhane anser att kyrkan bör skiljas från staten, emedan den inte gör någon världslig nytta och inte vill engagera sig för att lösa världssamverkans problem. Men ett sådant engagemang skulle säkerligen endast försvåra en rationell lösning på samma sätt som skolfrågornas lösning kommer att förfuskas genom kyrkans inblandning. Om den politiska situationen tilläte en separation, vore det bra, men det ser sannerligen inte så ut.

Av stort värde i boken är den ganska ingående uppmärksamhet som där ägnas biskop Bo Giertz författarskap. Kunde Stålhanes skrift få dem som har något inflytande på kristendomsundervisningens blivande utformning att t. ex. studera "Grunden", Giertz synnerligen renläriga bok för konfirmander, så hade den faktiskt fyllt en uppgift. Stålhanes skrift innehåller för övrigt så många intressanta sakuppgifter att den är väl värd ett studium. Bland annat den att statskyrkans officiella lära, sådan den förkunnas av en auktoritet som Giertz, innebär att fyra femtedelar av jordens befolkning är hemfallna åt de eviga straffen. Det betyder väl inte så mycket för de där fyra femtedelarna, men nog borde det vara litet förargligt för Bo Giertz. Såna småsaker fäster han sig emellertid förmodligen inte vid.

GUSTAV NILSSON

'En härlig hymn till jorden och dess brukare, bonden och bondhustrun"

— så betecknar domprost *Gunnar Brundin i Växjöbl.*

HARRY SJÖMANS nya roman

Över hjärtat kan ingen råda

och tillägger: "Står litterärt på ett mycket högt plan." Denna stora bonderoman får överallt i pressen varma lovord. Här några axplock: *Harald Wejryd i Jönk.-Posten:* "En eminent förmåga att fängsla läsaren. För förf. är boken en stor seger." *Gunnar Anshelm i Skånska Dagbl.:* "Ett ovanligt gott lyckokast." Docent *Gustaf Fredén i Sv. Morgonbl.:* "En diktare, människokännare o. konstnär." *Stadsbibl. Eric Nilsson i Smål.-Tidn.:* "Toppunkten i förf:s hittillsvarande produktion." *Arboga Tidn.:* "Ett genombrott i hans författarskap." *Svenska Journalen.* "Litterärt sett torde Sjöman aldrig ha nått högre än i denna bok."

Häft. 10: 50, inb. 14: 50. I varje bokh. eller direkt från

J. A. LINDBLADS FÖRLAG, Uppsala.

Start i Stockholms län för många vägbyggen

Vägförvaltningen i Stockholms län har fått byggnadstillstånd för att lägga om vägskäl vid Mörby för en kostnad av 76.000 kr., för att lägga om vägen Märsta station—Broby för 47.000 kr., för bro över Långtögans utlopp väster om Björhövda på vägen Hallboda—Björhövda jämte tillfartsvägar för 36.000 kr., för bro över Solvallaån vid Marielund på vägen Solvalla—Faringe kyrka med tillfartsvägar för 57.000 kr., för bro över Vällens utlopp vid Kolarmora på vägen Finntorp—Pettbol—Hargs station med tillfartsvägar för 23.000 kr., för bro över Långbroån öster om Hjortsberga på vägen Vårdinge kyrka—Hjortsberga med tillfartsvägar för 39.000 kr. samt för bro över järnvägen nordväst om Brista på vägen Stockholm—Uppsala med tillfartsvägar för en kostnad av 27.000 kr.

Blekinge uppvaktar om sina järnvägar

En deputation från Blekinge län med landshövding Fallenius i spetsen uppvaktade på tisdagen regeringen med hemställan att förslag föreläggs redan årets riksdag om att omedelbart igångsätta ombyggnad till normalspår av de smalspåriga järnvägarna i Blekinge.

Den allmänna utvecklingen av länets förhållanden inger så stora bekymmer och skapar hos länets befolkning en sådan pessimism om statsmakternas intresse för länets vidare utveckling att deputationen såsom representanter för länet ansåg sig böra för regeringen frambära allvarliga farhågor för länets framtid. Det är ett livsvillkor och ett oeftergivligt rättvisekrav för länets befolkning att denna viktiga fråga icke längre skjuts på framtiden.

Deputationen bestod av förutom landshövdingen av länets samtliga riksdagsmän, Karlskrona stadsfullmäktiges ordförande samt representanter för länets industri och fackliga centralorganisation. Uppvaktningen för regeringen, som varade en och en halv timme, skedde inför statsministern i närvaro av kommunikations- och finansministrarna.

Statsministern kunde inte lämna någon utfästelse, men lovade att ta de framförda synpunkterna i allvarligt övervägande. Deputationen gjorde därefter en uppvaktning inför statsutskottet.

Överblockledare bör finnas i fred

För framtiden behövs en arbetsblocksorganisation inom jordbruket, framhåller en utredning som gjorts av en kommitté, bestående av kanslichefen W. von Schwerin i riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, överdirektör C. W. Curtman i arbetsmarknadsstyrelsen och landssekreterare Robert Magnusson i livsmedelskommissionen med Curtman som ordförande.

Under krig samt under förstärkt försvarsberedskap måste, heter det i utredningen, tryggandet av landets försörjning med livsmedel vara ett vitalt intresse. Då situationen kan bli den att blockorganisationen måste träda i funktion med mycket kort varsel, måste den finnas i beredskap redan i fredstid, och en viss förberedande planläggning måste utföras. Under normala tider bör blockorganisationen utnyttjas även för andra ändamål.

Riksblockmyndighetens arbetsuppgifter bör överföras till arbetsmarknadsstyrelsen och länsblockmyndigheternas till länsarbetsnämnderna. Till överblockledare bör arbetsförmedlingsombud eller andra förmedlingens tjänstemän utses, om de är jordbrukskunniga. Till arvoden åt överblockledare bör för budgetåret 1950—51 beräknas 200.000 kr.

KUNSKAP ÄR HÄLSA

Ni bör veta detta om kräfta

De sju signalerna ★

Det viktigaste ledet i bekämpandet av en sjukdom är de förebyggande åtgärderna. I Sverige liksom i många andra länder bedrivs för närvarande kontrollundersökningar för att upptäcka de s. k. folksjukdomarna på ett tidigt stadium.

Många har t. ex. räddats undan svåra lidanden och en för tidig död tack vare skärmbildsundersökningarna, där man upptäckt någon lungsjukdom i tidigt stadium.

Det är samma sak med kräfta. Upptäcks den i god tid, finns det stora utsikter för tillfrisknande.

Tag för vana att regelbundet låta Er läkare göra en kontrollundersökning. Var och en kan också göra n å g o t själv — hålla i minnet sju enkla regler, som kan betyda räddning från sjukdom eller för tidig död.

De där reglerna kallar vi läkare för de sju cancersignalerna och Ni har dem samlade här vid sidan om.

Sår som inte vilja läka — särskilt på tungan, läpparna och i munhålan kan vara kräfta. Läker de inte på två veckor, skall man söka läkare. Det kan också vara infektion av enklare slag, men små sår skall man inte förakta.

Långvarig hosta, heshet, svårighet att svälja. Märker Ni dessa symptom bör Ni vända Er till en fackman.

Förändringar i storlek, form eller färg hos vårtor och födelsemärken, särskilt brunfärgade sådana.

Den fjärde cancersignalen bör speciellt alla kvinnor se upp med. Var än knölar uppstår kan det betyda kräfta — särskilt gäller detta knölar i brösten.

Oregelbundna eller oväntade blödningar eller andra utsöndringar från de naturliga kroppsöppningarna. Den enda naturliga blödningen är menstruationen. Alla andra blödningar är onormala.

Långvariga matsmältningsrubbningar särskilt med åtföljande viktminskning.

Förändringar i tarmfunktionen — särskilt vanligt hos äldre människor. I de flesta fall har det sina naturliga orsaker, men utan en noggrann undersökning kan man inte vara viss om att det inte är kräfta.

KOM IHÅG:

"Det är bättre söka läkare en gång för mycket än en gång för sent"

Folksam, Kungsg. 5, Stockholm
Sänd mig kostnadsfritt Eder broschyr "Kunskap är hälsa — några ord om kräfta".
Titel .... Namn .... Adress .... Postadress ....
DN 2

FOLKSAM
Folket livförsäkring — Samarbete-Lerre annan försäkring

★ *Filmen om kräfta — "De sju signalerna" — går som förspel på biografer runt hela landet. Den ingår som ett led i vår kampanj för upplysning om kräfta, ty kunskap ger hälsa.*

C 13

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.